

Kända och Okända Kroppars Utbredning

Ola Nilsson

DET KOMMER NÅGON OCH FLADDRAR FÖRBI, DET ÄR EN UNG, SMAL, MAGER MAN

Innehållsförteckning:

1. Introduktion sid 3
2. Essä sid 4
3. Avslutande text sid 11
4. Källor sid 14

1. Introduktion

Upprinnelsen till *Kända och Okända kroppars Utbredning* är min syster Annelies plötsliga död den 6 januari 2006. Chocken och sorgen som följde av att behöva ta avsked av henne alldeles för tidigt berör mig fortfarande. Drygt ett år senare dog även min far, Sven. Han var 82 år och 363 dagar gammal. Självklart inte lika plötsligt och oväntat, nedbruten av sjukdom och sorg de senaste åren.

Ytterligare en person finns med i projektet och det är min morbror Bertil. Även han dog en för tidig död, 1990. Han dog alkoholiserad och ensam i sin lägenhet.

Gestaltningen och texten är sammantaget min berättelse om vilka Annelie, Sven och Bertil var.

Projektets namn *Kända och Okända kroppars Utbredning* refererar dels till faktiska människokroppar, personer, men även till fysiska objekt som har en utbredning, en kropp.

Dels refererar det till minnen, eller kanske främst delvis bortglömda fragmentariska minnen, som också har en utbredning för att kunna ta plats i medvetandet.

Huvudsyftet i mitt textarbete är att peka på det som försiggår i mig i förhållande till det jag gestaltar.

Men det har också varit viktigt, som arbetsmetod, att arbeta parallellt med text och gestaltning. Detta parallella arbetssätt har gjort att texten fått en betydelse utöver sin funktion i projektet; den är också en del av gestaltningen.

Projektet har en stark jagprägel, men det finns implicit ett antagande att jag är beroende av mina medmänniskor, för att få syn på mig själv. Under projektets fortskridande har en frågeställning växt fram som problematiserar minnesakten.

Vad är det jag rekonstruerar när jag minns den andre?

Jag betraktar det som en relativ tidsaxel där jag rekonstruerar dåtid genom minnet betraktat i nutid.

I projektet är det viktigt för mig att gestaltningen tar form parallellt med minnesefterforskningen i en sorts sekventiell process. Arbetet består av att kartlägga historien simultant med det framväxande dramat.

Projektets *väsen* utgörs av efterforskandet med antagandet att det påverkar gestaltningen och minnena över tid. Skrivandet och texten är verktyg för att undersöka och rekonstruera minnen, men kommer också att vara en del av, och en länk till, gestaltningen. Däremot har jag valt att inte beskriva gestaltningsprocessen i text. Hannah Arendts och Jacques Lacans teorier har betydelse för mitt arbete och jag återknyter till dem i den avslutande texten.

Jag redovisar essän i scener för att styra läsningen av verket till den berättelse det är.

I den berättelsen blandas nutida reflexioner med gamla minnen och drömmar. Men även dikttexter och påhittade drömmar dyker upp. För mig är det ett sätt att hantera komplexiteten med minnesarbetet.

Essän bygger på min processdagbok som är basen för allt arbete i projektet.

Jag har också varit på en privatseans med en spiritist för att undersöka hur den kontakten kan påverka berättelsen. *Berättaren* står i essän för gamla minnen, drömmar och dikttexter, *Vittnet* står för nutida reflektioner och *Spiritisten* redovisar delar av seansen.

Sammantaget en sorts materialisering av medvetandeströmmar.

2.Essä

Prolog

"Maharaj: The mind that projects the world, colours it its own way. When you meet a man, he is a stranger. When you marry him, he becomes your own self. When you quarrel, he becomes your enemy. It is your mind's attitude that determines what he is to you.

Questioner: I can see that my world is subjective. Does it make it also illusory?

Maharaj: It is illusory as long as it is subjective and to that extent only.

Reality lies in objectivity.

Questioner: What does objectivity mean? You said the world is subjective and now you talk of objectivity. Is not everything subjective?"

(Sri Nisargadatta Maharaj, 1991, s 63.)

Scen1

Berättaren:

(Telefonen ringer.)

– Hej det är jag, mor.

– Hej!

– Jag har något sorgligt att berätta.

– Vadå, vad är det som har hänt?

– Bertil är död.

– Va?

– De hittade honom i sängen i hans lägenhet. Han hade legat död ett tag.

– Ett tag, hur länge då?

– Jag vet inte. Vi får avvakta obduktionen så kanske vi får reda på mera.

(samtal mellan min mor och mig januari 1990)

Vittnet:

Återigen blev det klart för mig hur illa jag tyckte om honom. Han var nyckfull på ett komplett negativt sätt. Man visste aldrig var man hade honom. Han förhöll sig till oss barn som att han inte förstod att vi var barn. Han kunde t ex ifrågasätta oss som om vi var vuxna. Vi skulle inte heller tro att vi var något.

Bakom alltihop bubblade en enorm vrede.

Varför var han så in i helvete arg?

Ilskan kunde drabba alla. Det gällde att hålla sig på rätt sida, att balansera för att inte dra på sig den ilskan. Som barn var det en fruktansvärd upplevelse, jag vände mig aldrig till honom eller hade någon som helst närmare relation till honom. Han slog aldrig mig men jag visste att Per, min kusin, "fick smäll".

Spiritisten:

"Det kommer någon och fladdrar förbi, det är en ung, smal, mager man

Han har inte varit frisk

Skygg, stora ögon i ett magert ansikte

Rastlös, svår att ha att göra med emellanåt

'jag gick' säger han"

Scen2

Berättaren:

– Hej Annelie är du här! Vilken överraskning. Kom, vi går in tillsammans!

Jag tar henne runt midjan med armen och vi går skrattande uppför de monumentala trappstegen, upp till läroverket. Det är ett läroverk även om jag aldrig gått i ett sådant.

För det är jag för ung.

Annelie, min storasyster, är full av liv och glad på det där sättet som vittnar om en aningslöshet som är kopplad till ungdomen.

Vi kommer in i byggnaden, jag håller fortfarande min arm om henne. Det är den sortens skolbyggnad som idealiserar en auktoritär undervisning. Det är meningen att man skall känna sig liten och obetydlig, såväl utanför som inne i byggnaden. Men det är samtidigt en mäktig och vacker arkitektur om man inte behöver underordna sig dess maktutövande längre. Det är på allvar. Det är naturmaterial som sten, trä, järn, tegel. Ett visdomsordspråk skulle kunna vara inhugget i relief ovanför entrén.

Vi går i en korridor och det är fullt med andra elever runt oss, också på väg in i läroverket.

– Vad skall du göra här? frågar jag.

Även om arkitekturen manar till lydnad är det inte den stämningen i korridoren.

Det är uppsluppet, jag är otroligt glad och lättad över att träffa på Annelie här, så oväntat. Det är en känsla av frihet och upproriskhet, vi njuter av varandras sällskap.

Min förvåning hänger dels ihop med att träffa på Annelie här, men också på grund av den stämning som råder; Annelie är normalt inte så förtjust i skolan, man skulle nog kunna säga att hon är ganska slapp. Men hon är väldigt social. Hon har många kompisar i skolan.

Jag tror att hon har ganska hög status i kompisgänget.

Nu är det hon och jag, på väg i korridoren.

– Vet du hur ledsna alla blev när du dog? säger jag plötsligt.

Hennes leende försvinner, hon tittar på mig med rädsla i ögonen. Hennes hud blir gråaktig och luften går ur henne precis som en ballong man släpper ut luften ur.

Det går snabbt.

Efter några sekunder hänger hennes livlösa skinn över min arm. Armen som nyss höll om hennes midja pekar fortfarande rakt ut i rummet som en klädhängare.

Jag står ensam kvar och sorgen kommer över mig igen, stark.

(dröm senhöst 2006)

Vittnet:

På vägen ner från kyrkan på gatan med försäljning av all sorts religiös tingeltangel, köper jag tre stansade plåtar: en på en man i helfigur, en på en manstorso och en på en flicka i ca 12-års ålder.

Man har dem för att lämna i kyrkan som ett offer och med en bön.

Tänker att de representerar Bertil, Annelie och Sven.

Med berättelsen om dem kartlägger jag kollektiva mönster och bindningar. Ett mönster som blir nytt för varje person som avlider. Jag är också en ny person för varje nära person som avlider.

Det finns också kroppsdelar i vax som man kan köpa och offra i kyrkan. Jag vill arbeta med kroppar på något sätt i projektet. Kombinera ihop en känd med en okänd kropp.

En figur som materialiserar människans kropp och själ.

Spiritisten:

”Jag vill förmedla en kvinna som jag har haft hemma hos mig

Hon har varit lite avvaktande, det är inte ngn som kommit väldigt kraftfullt och tagit plats

Hon har känts både lite tunn själsligen, samtidigt som hon har burit på en inre styrka som varit förenad med ngn sorts kamp. Kämpat för att upprätthålla livet

Orolig, en rastlöshet som hon burit inom sig

Sjuklig i ett eller annat avseende, livskraften hade under ganska lång tid sakta sipprat ut

Ngt har begränsat henne, hennes livsvillkor? Visar på en bur

Gammal i själen

En sammansatt personlighet som är svår att greppa

Hon har haft märkliga former, olika sätt för att komma till uttryck

Hennes kropp och själ kändes inte kompatibelt, inte optimalt

Kvinnan kommer med maskrosor till dig”

Scen3

Berättaren:

- Hej, det är Anders.
- Han har blivit sämre. Nu är det dags.
- Vem är hos honom?
- Jag och Berith är här och Anders och Kerstin, Elin är på väg.
- Han har blivit mycket sämre de sista timmarna.
- Läkaren säger att det inte är långt kvar, han andas stötvis, oregelbundet.
- Det känns konstigt att inte vara med er. Jag orkar inte riktigt hänga kvar i telefonen.
- Ring så fort det blir någon förändring. Tänker på er.

-
- Det är jag igen. Nu är Sven borta.

Tystnad, gemensam gråt.

(samtal mellan min svåger och mig på kvällen den 6 maj 2007)

Vittnet:

- Fråga mor om fars blödande magsår.
- Jag har på ett märkligt sätt tagit avsked av far redan innan han dog. En skrämmande tanke.

Berättaren:

- Far känns mest komplicerad. Han är jag, jag är han.
- Han är en del av mitt filter
- Jag är mest arg för hans försvinnande från mig.
- Från jorden. Från mig här på Jorden.
- Men tidigare än så ett mentalt försvinnande. Smyga ut genom köksdörren.
- Avvika utan att säga
- Jag sticker nu, hejdå.
- Vänta, var skall du?
- Jag skall bara ner och köpa mjölk, jag kommer snart igen.

Spiritisten:

"Mannen som kommer här är frejdigare, glimten i ögat

Han har vetat hur man skall föra sig, etikett över honom, men inte använt sig av det alla gånger

Ser både glad och bister ut på en gång, det här är en person som man såg direkt hur han mådde

Vacklande steg, ingen symmetrisk rörelse

Synpunkter på mycket; både haft blick för sammanhang och trångsynt på samma gång

Depressivt lagd"

Scen4

Vittnet:

- Att skriva mina tankar, mina känslor och upplevelser, minnen, är på alla sätt en ickelinjär tidsaxel.
- Sinnet flackar hit och dit och jag vill att det syns/upplevs i texten.
- En text som är obegriplig på ett logiskt plan kan vara förnimbar till sitt väsen.
- Jag kan med ologiken få fram en känsla som inte går att logiskt skriva fram.
- Det handlar om skillnaden att skapa en känsla respektive beskriva en känsla för läsaren.
- Obegripligheten talar.
- Så vill jag skriva, så vill jag kommunicera som en del i mitt projekt.

På vilket sätt kan glömskan manifesteras i projektet? Har glömskan en helande kvalité?

Att gestalta något som inte finns i mitt medvetna jag. En del minnen kommer att dyka upp, långtifrån alla.

Beskriva "drömmar" jag kunde ha drömt, "minnen" jag kunde ha haft av Annelie, Sven och Bertil?
Fiktionen – inte Dokumentären.

Vad jag tror och trodde, mina fantasier som styr bilden, *berättelsen* om vem de var.

Mitt minne som en konstruktion. Använd konstruktionsprincipen för att hitta på "minnen", "drömmar".

Tolkande princip: tolkandet i sig står i fokus, inte fakta (i förhållande till omvärlden).

Vittnet:

Arbeta med Bertils lägenhet där han bodde själv under sina sista år. Iscensätta den, bygga en modell baserad på minnesfragment. De delar som ingen kommer ihåg utelämnas.

Lägenheten delar hans hemlighet.

Skall jag använda mig av remsor att skriva på som relaterar till Bertils lägenhet? (använda etikettskrivaren?)

Är det mitt förhållande till Bertil som beskrivs där? Eller är det berättelser om hans lägenhet?

Är det projektets *immaterialitet* som skall manifesteras på remsorna?

Delar av essän kan vara det jag skriver på etiketterna. Etiketterna verkar ha ett max längdmått på 960 mm.

Skrivarfunktionen gör det möjligt att jobba med koder som känns användbart i det här projektet.

Som om man behöver avkoda drömmar och minnen för att få tillgång till dem.

Vittnet:

Bertil hade ett sätt som gjorde att folk blev rädda/tyckte illa om honom. Åtminstone såg det ut så från mitt barnperspektiv. På det sättet la han grunden till vad som skulle komma: hans totala ensamhet och isolering i sin lägenhet. Ingen kontakt med vänner eller släkt.

Vi blev fastnaglade i våra roller där faktiskt Bertil utgjorde något av ett nav.

Lyssnade i förra veckan på kassetbandet där bl a Bertil spelar och sjunger.

En sång som Bertil sjunger fastnade och jag har gnolat på den i flera dagar. Vet inte vad den heter men lyssnade nyss igen. Texten går såhär:

```
// Har du där ovan mig alldeles glömt  
Jag har så ofta om kärleken drömt  
Du har så många små änglar hos dig  
Skicka ner några utav dem till mig//
```

Han sjunger med så fin inlevelse. Texten har jag aldrig riktigt tidigare reflekterat över. Intressant i förhållande till projektet vad den handlar om. Inspelningen är gjord någon gång i början på 1960-talet.

Spiritisten:

"Han har försökt hålla på med någon konstnärlig verksamhet men inte blivit förstådd

Lite tokiga saker eller har jag inget sinne för konst

Sov på madrasser emellanåt, tog inte hjälp av myndigheter, tog inte till vara på sina rättigheter

Det verkar som han på ett eller annat sätt har bäddat för sin egen övergång

Honom behöver du tänka på

Han finns i ljuset men han behöver någon som tänker på honom för det är ingen som gör det riktigt

Men lite arg; 'det fanns faktiskt de som förstod min konst, men det var en liten skara' säger han"

Scen5

Berättaren:

Jag är ett filter

På andra sidan uppstår berättelsen.

Berättelsen om när jag och Annelie var på stranden utanför Laholm

Jag leker indian med henne

Hon solar

Jag kastar spjut av långa vasstrån
på henne
Hon blir förbannad
Jag blir glad
Område 103 B är uttömt för nu.

Hur skulle hennes berättelse sett ut från den dagen?
Hon är ett filter
Hon är filtret
för mig
mellan här och där
mellan materia och

Berättaren:

*Det är natt sent på sommaren.
Vi är på väg i bil till sommarstugan i Höör. En senapsgul Opel Ascona med rutorna nervevade.
Den varma sommarnatten och dofterna fyller ut bilen.
Jag är upprymd där jag sitter i baksätet för mig själv. Framför mig i passagerarsätet sitter Annelie.
Hennes kompis kör.
Inte mycket blir sagt men stämningen är uppsluppen.
Jag börjar bli vuxen. Jag blir räknad med som en som börjar bli vuxen.*

– Vi tar ett nattdopp! Vi har ingen brådska vi kan komma fram när vi vill, säger kompisens.

*Annelie har aldrig tyckt om att bada och simmar inte bra, men jag älskar att bada.
Bilen rullar ut över gräsmattan, ner mot stranden. Det är ingen här, vi är alldeles för oss själva.
Strålkastarna slår ut över sjön som ligger blank och svart.
När motorn stannar hör man naturen.
Annelie står kvar på stranden.
Kompisen och jag rusar ut i mörkret och tumlar runt.
Återigen känslan av att vara räknad med, nästan vuxen. Delar badet med varann.
Vi "kokar kaffe" och gör annat kul med våra huvuden guppande på ytan.
Plötsligt blir hon en kvinna.*

*Annelie syns som en silhuett och med en cigarettglöd mot den svarta fonden.
Bilen rullar ut på asfalten igen.
Rutorna uppvevade.*

(En fiktiv dröm jag ännu inte har haft, men skulle kunnat ha, t ex den 20 augusti 1990. Uppdiktad oktober 2010.)

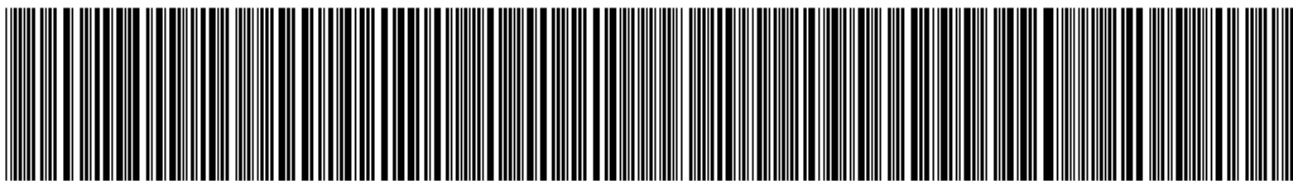
Berättaren:

Minne
Jag bläddrar fram i vindlingarna till område sex. Jag är område sex
Jag är också område 35 och 89. Jag är alla områden, men jag hittar inte alla områden

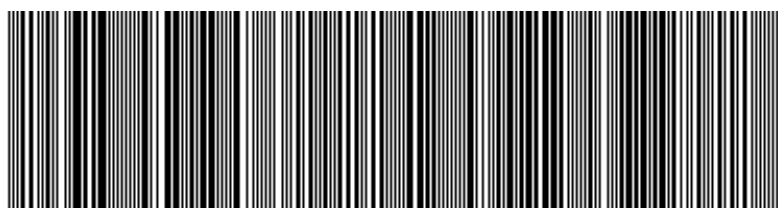
Glömskan som en del i mig
Glömskan är jag

Om jag kan komma åt känslan av fars närvaro kommer jag
att hitta rätt område, område 49. Honom

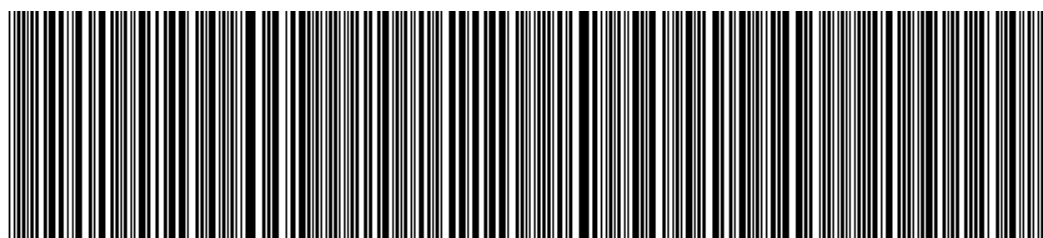

JAG VILL FÖRMEDELA EN KVINNA SOM JAG HAR HAFT HEMMA HOS MIG

KÄMPAT FÖR ATT UPPRÄTTHÅLLA LIVET

ANNELIE 19530722-20060106

HENNES KROPP OCH SJÄL KÄNDES INTE KOMPATIBEL

Kända och Okända Kroppars Utbredning

Spiritistens utsaga, Annelie 19530722-20060106. Etikettsskrivare 2010. Ola Nilsson.

Koder uppifrån och ner: CODE39 och MaxiCode, CODE39 och MicroQRCode, CODE39 och PDF417

Kodtecknen utgörs av spiritistens budskap tillsammans med sifferkombinationen för respektive persons födelse- och dödsdatum. Att koda språket svarar mot den avkodning som drömydning innebär och som behövs för att tolka den bild som framträder av äldre lätt anfrätta minnen.

(Omslaget: *Spiritistens utsaga*, Bertil 19291009-199001? CODE 39, Micro QR Code. Etikettsskrivare 2010. Ola Nilsson.)

Spiritisten:

"Båda är här nu

Att kvinnan har kommit tror jag är ett behov av att ha dig nära nu när hon äntligen tagit resan hit

'jag har frid nu' säger hon

Frid i själen kämpade hon med länge

Hon hade det tufft i skolan, hon var en udda fågel helt enkelt

Gått sin egen väg som varit krokig

Det har varit en labyrintvandring där kulan aldrig kom ner i sista hålet som den ska

'du har gjort så mycket för mig' mycket efter det att hon har passerat

Och mannen, ja han klarar sig väl utan det där ljuset verkar det som, han verkar rätt så stabil

Men visst är det så för honom också

Huvudet på skaft, intelligent, rörlig i sinnet och tanken

'nu skall jag minsann ner till jordelivet på ett besök, det är inte dåligt'

Han känner sig utvald

'och det var ett jädrans besvär med detta' säger han; håller på med något med sin kropp som begränsar honom"

Scen6

Vittnet:

Göra en inventering av fars verktyg. Kategorisera dem, numrera dem. Använd tunn plåt för att göra avtryck av verktygen. Gruppera verktygen i användningsområden.

Stämpla in namn (Sven) och turordning (1, 2, 3,..) plus totalt antal. Ex SVEN 1:9

Tillägg: OMRÅDE 49:B SEKTION XX (som hänvisning till text om minnesområden).

Jag har hittat en bra aluminiumplåt som är 1,2 mm tjock. Den är både elastisk och går bra att driva ut, samtidigt som den håller sin form.

Skal är ett begrepp som känns signifikant för hela projektet. Kropp som skal, skal som skydd.

Plåtarna som jag använder för att få verktygsavtryck kan betraktas som skal. Skal separerar och innesluter.

Genom projektet ger jag de tre en kropp igen.

Tänker idag på fars omfattande tysta kunskap; hur han förhöll sig till en speciell hammare, på vilket sätt hammaren verkade och vad som gjorde den unik. Den kunskapen tror jag föll tillbaka på hans upplevelse av arbetet med hammaren. D v s känslan han fick genom att använda en speciell hammare var viktig för honom. *Hur* han spikade var nr 1. Att få i spiken var nr 2. Men jag tror också vikten av hur han utförde sysslor relaterade till rädslan för att göra fel. Genom att bara göra riskerar man fler misstag.

Vittnet:

Mina minnen, min historia, vem jag är/blir när de finns/fanns.

Vad i mig blir aktiverat vid minnet av far, Annelie och Bertil?

Minnet av mig själv med dem. Vem blir jag i deras närvaro? Vem blir jag i deras frånvaro?

Återigen intar jag rollen som redigerare. Jag väljer mitt utsnitt, min tolkning, min värld.

Kopplingen sker i mig. Jag är ett kopplingscenter, en kopplingscentral.

Fick äntligen tag på mediumet som jag sökt ca en månad! Hon är intresserad och vill att vi bokar en tid.

Det känns väldigt spännande!

Hon är också en kopplingscentral. Kommer hon att kunna koppla rätt? Kan man koppla fel?

Berättaren:

Jag är ett kärll

Jag är ett filter

Jag är en tolkande princip

Jag är första ringen

Jag är ett såll

Jag vakar över mig själv

3. Avslutande text

Min avslutande text handlar i huvudsak om att problematisera minnesrekonstruktionen och på vilket sätt minnet bygger berättelser om hur det var.

Jag ser textarbetet som ett resonerande för att ringa in aspekter och synliggöra tendenser och att länka dessa till gestaltandet. Men för mig har textarbetet också varit en parallell process som delvis vävts in i gestaltningen under arbetets fortlöpande. Jag har inte haft ambitionen att i text beskriva tillblivelseprocessen av det verk som är resultatet av gestaltungsarbetet.

Inspirerande filosof och psykoanalytiker i mitt arbete har varit Hannah Arendt och Jacques Lacan.

Båda utgår, i olika grad, från berättelsen som ett av flera bärande begrepp i sina teoribygggen. Det passar väl in på berättelsens betydelse för mitt projekt.

Vad är det jag rekonstruerar när jag minns den andre?

Av Arendts arbeten har jag främst ägnat mig åt den mänskliga existensens *medvaro* som visar sig i delandet av världen med andra. Denna interaktion sker via språket och de berättelser som uppstår därur. Enligt Arendt är det ur dessa berättelser som vi blir unika individer såväl som delar av ett mönster.

”Interaktionen formar oss men gör envar unik. Sådan existens kräver ett språk i vilket satsen kan varieras i det oändliga och sättas samman till berättelser om de handlande. Vi re-agerar på varandras agerande. Vi bevittnar varandras handlingar, tolkar, nytolkar, berättar och återberättar dem.”

(Ulla M Holm, 2002, s 40.)

Arendt skriver vidare om narrativitetens betydelse för våra handlingar:

”En handling identifieras i en berättelse om hur den tog sin början, hur den utvecklades och hur den kom att ingå i en relationsväv bildad av andras handlingar och berättelser. En person utformar sig, sitt *vem*, i tal och handling och ger efter hand upphov till en eller flera livshistorier, ett antal mer eller mindre sammanhängande berättelser där hon alltid är huvudpersonen, men däremot inte alltid författaren.”

(Ulla M Holm, 2002, s 40-41.)

I mitt projekt har jag valt att arbeta med tre avlidna släktingar som representanter för *den andre*. Hur ser interaktionen ut med personer som inte längre finns? Kan man tala om interaktion? Jag för in dem i arbetet genom att återberätta minnen och drömmar i förhållande till dem. Det är mitt språk, mitt ordval, mina berättelser. Det innebär att projektet har en form av berättarstruktur som bärande element.

Vilka var de, vilka är de?

Häri ligger en förskjutning som är betydande i mitt arbete. Häri ligger en förskjutning som är djupt förbundet med den unika relation som finns människor emellan: förändringen mellan vilka vi var och vilka vi är. Genom att jag berättar minnen om Bertil, Annelie och Sven kartlägger jag delar av min släkt som egentligen främst synliggör min syn på dem och i sin förlängning synliggör mig själv.

Jag funderar över hur medvetandeströmmarna ser ut mellan begreppen *jag* och *den andre* när *den andre* är avliden.

Identiteten som vi tolkar den försvinner för den som dör. Men vad händer med min identitet när någon för mig närstående dör? På vilket sätt förändras jag? På vilket sätt ändras den spelplan som vi båda tidigare delat, när den plötsligt bara består av mig? Vilka områden i mig blir lidande när den spegel som utgörs av den andre rycks undan? Minnet av mig själv med dem. Vem var jag i deras närvaro? Vem blir jag i deras frånvaro? Vad är det jag inte längre kan få syn på i mig själv?

För att uppleva mitt förändrade jag kommer alltid själva betraktandet av mig själv att styra vad jag får syn på. Det faktum att det finns sidor jag inte vill se styr vad jag faktiskt ser. Skeenden som delvis försiggår i mig bortom mina medvetna upplevelser.

På samma sätt kan man tala om minnets förändring när det omtalas. Sammanhang faller på plats genom att minnas men man har också skapat minnets berättelse, vissa saker träder fram och annat tillbaka.

Genom att det är jag som betraktar och tolkar minnena av de frånvarande i projektet innebär det att det snarast handlar om vem jag var och är i förhållande till dem.

"I avskildhet kan en människa umgås med sig själv, tala med sig själv, vara två-i-en. Tänkande utövas i avskildhet och är en dialog mellan jag och mig själv. Medmänniskorna representeras i det själv med vilket jag för dialog. Denna två-i-en behöver dock andra för att åter bli en: en unik individ. Min identitet måste bekräftas av andra."

(Ulla M Holm, 2002, s 43.)

Bertil, Annelie och Sven bekräftar inte min identitet längre. De är snarare min inre dialog.

De medverkar inte längre till att göra mig unik, de och jag interagerar inte längre.

Jag umgås med mig själv med den jag var. Med den jag var när de fanns. Men, jag är beroende av minnet av dem för att få syn på mig själv som den jag var med dem.

Kopplingen med minnena sker i mig.

För mig framstår det som att det främst är mig själv jag rekonstruerar när jag minns den andre.

Det visar sig nu i efterhand att mitt minne av att Per (min kusin) fått stryk av Bertil (min morbror) är en konstruktion i min hjärna. Efter att ha kontaktat Per och min mor, framstår mitt minne som ensamt och utan understöd: enligt dem har det aldrig inträffat. Det jag trodde mig veta visar sig vara ett uppdyktat "minne", som förmodligen har fyllt en funktion för mig. Denna fantasi har definierat mig i förhållande till alla andra inblandade som jag tror har betydelse för min historieskrivning av Bertil och av min uppväxt. Hur ser mina behov ut där Bertil utgör en pappa som slår sitt barn?

Jag vill peka på den betydelse glömskan har för minnets närvaro. Det som sjunker undan i glömska har lika stor betydelse för bilden av vem Bertil, Annelie och Sven var, som minnena.

Glömskan utgör här en bakgrund som minnena befinner sig framför, från väl synliga till grumliga. Det jag inte minns utgör också en del i berättelsen om min morbror, min syster och min far. Den frånvaron av minne färgar min bild av vem de var. Begreppen *minne* och *glömska* kräver varandra för sin existens skull. Men i en annan tolkning så skulle glömskan också kunna rymma vad som helst. Genom det faktum att jag inte minns kan "glömskan" bära på det mest storslagna eller det futtiga.

Jag kan välja att framställa personerna på ett sätt som inte alls stämmer. Jag kan också framställa dem med fiktiva "minnen" som stämmer med min känsla för dem. D v s jag skapar ett minne eller en dröm för att påtala något de var för mig känslomässigt, men rent konkret har det aldrig hänt. Jag hittar på ett minne. Här blir det för mig uppenbart att det är just berättelsens kärna, inte sanningshalten, som bär fram min unika relation till var och en i minnesrekonstruktionen. Den berättelsen kan vara uppbyggd på flera olika sätt men den pekar på vem jag var tillsammans med dem.

Sanningsbegreppet relaterar till hur jag *upplevde* mig i relation till dem.

Lacan har främst varit en inspiration för de resonemang som han utvecklar om berättelsens betydelse för det som går under beteckningen *det omedvetna* och dess koppling till *det okända* eller *oväntade*. Inom psykoterapi är det viktigt att hantera begreppet *ana*. Att analysanden har en aning om att saker utspelas sig i det förflutna är av stor betydelse i arbetet med minnena. *Att ha en aning om* skulle man kunna beteckna som en möjlig väg till bortträngda minnen och *det omedvetna*. Enligt Lacan är det genom fiktionen som vi kan nå delar i vårt system som vi normalt inte har tillgång till. Men också förhållningssättet till lögn och sanning är intressant ur mitt projekts synvinkel. Lacan plockar isär kopplingen mellan verklighet och sanning och menar att utan lögnen är vi inte förmögna att komma i kontakt med oss själva.

"Det omedvetna ifrågasätter i grunden idén om att vi genomskådar våra egna tankar. Att de framstår som klara och genomskinliga för oss är en illusion, liksom vår egen spegelbild. Jaget vet egentligen inte vad som bestämmer dess tankar, ty det omedvetna är ständigt där och lägger krokben för förnuftet."

"Men vad gäller det omedvetna handlar det inte om verklighet. Det handlar om sanning."

"Varje sanning om människans psykiska verklighet bär fiktionens struktur. Och termerna som presenterar sig för en sådan berättelse är fiktionen trogna, det vill säga de åkallar det symboliska."

(Irène Matthis, 1989, s 16, 17, 35.)

I mitt arbete gör jag antagandet att jag är beroende av att förhålla mig till *det omedvetna*, men även *det okända*, såväl i en andlig betydelse som i en mer generell betydelse, för att närma mig det som Bertil,

Annelie och Sven står för idag.

Här kan man skönja en glidning i tolkningen mellan att de enbart existerar i mig(minnet), till tolkningen att de även existerar någon annanstans, bortom mig (*det okända*).

Det okända, i den andliga betydelsen, kan man betrakta från olika synvinklar i projektet. Antingen den traditionella synen där begreppet står för sådant vi vet lite om och eventuellt kan komma i kontakt med via t ex en spiritist. Spiritisten representerar i den tolkningen en faktisk länk mellan oss på Jorden och livet efter detta.

Man kan också betrakta det som ett sätt att föra in fler skikt i berättelsen om Bertil, Annelie och Sven. Då relaterar inte sanningsbegreppet till om det faktiskt uppstår kontakt med andevärlden eller ej. Det intressanta framstår snarare i om kontakten med spiritisten kan fördjupa och vidga berättelsen.

För mig har det inneburit en öppenhet i projektet där jag egentligen inte tagit ställning till sanningshalten relaterat till minnet och vad som faktiskt hänt, eller huruvida kontakt med andarna är möjlig.

Här finns det en intressant koppling till begreppet lögn.

På ett vardagligt plan kan man anklaga mig för lögnaktiga påståenden om Bertil, Annelie eller Sven:

”Det där har aldrig inträffat, varför ljuger du?”

Man skulle också kunna anklaga mig för att inte, via spiritisten, ha varit i kontakt med dem i andevärlden. Det relevanta för projektet är vad spiritisten och de påhittade minnena gör för berättelsen.

Lögnen övergår till en uppdiktad, sant upplevd, verklighet.

Jag menar att de påhittade minnena och spiritisten bidrar till min rekonstruktion av mig själv och i förlängningen bidrar till den inriktning som gestaltningen tar.

Begreppen *glömska* och *det okända* utgör en startpunkt från det som kan kallas tomhet, d v s frånvaron av minne, frånvaron av gestaltning. Nya frågeställningar dyker upp snarare än tydliga svar genom användandet av fiktiva minnen och besök hos spiritisten. Det är en aspekt som jag upplever som intressant i projektet. Att betrakta gestaltningen på samma sätt, nämligen som bärare av frågor snarare än svar är ett arbetssätt jag använder mig av, inte bara i detta projekt utan även i min konstnärliga praktik över huvud taget; bakom gestaltningen ligger en fråga som besvaras, genom själva gestaltningen, med nya frågor.

För mig är det viktigt att läsningen av verket/projektet lämnar dörrar öppna till ett utrymme som tillåter alternativa tolkningar. Verket utgör ramen för det utsagda.

I det här projektet har det varit intressant att i mitt textarbete närma mig glömskan och spiritisten med samma inställning som jag har till gestaltandet. Textarbetet är på så sätt del av gestaltningen, inte enbart ett förarbete. Men också minnena utgör en gestaltning av ett skeende i dåtid.

På så vis har min ambition i projektet varit att arbeta med parallella processer för text och gestaltande; det har för mig varit en viktig pusselbit för att inkludera plötsliga infall och oplanerade processer i arbetet.

En sorts betraktandeprocess av mig själv och mitt görande simultant med arbetet.

Det är också anledningen till att jag valt att synliggöra delar av textarbetet i gestaltningen; drömmar och minnen exponerade som text.

Spiritisten och arbetet med fiktiva minnen öppnar dörrar dit jag själv inte vet vart jag är på väg.

Rörelsen består i ifrågasättandet av sanningen på ett objektivt entydigt plan. Både sanning och förståelse, i snäv betydelse, är begrepp som snarare stänger dörrar, stänger för tolkningar. När minnet är inblandat finns ofta anspråk på hur det var. Man bygger s a s broar över stora områden som är vita fläckar på kartan med hänvisning till just minnet. I den betydelsen så har berättelsen om hur det var en begränsande funktion. Jag vill med mitt arbete skapa ett vidgat fält av förståelse genom rörelsen som utgörs av just frågor istället för fastställandet av en slutgiltig betydelse och visa på berättelsens förmåga att återkalla.

Jag menar att både resonemanget om glömskan och resonemanget om det okända utgör en rörelse i berättelsen som jag upplever intressant både ur ett gestaltande och betydelsebärande perspektiv.

4.Källor:

Holm, Ulla M. *Common sense – att utgå ifrån eller sträva mot?* ORD&BILD 2-3/2002, Hannah Arendt / Kris i kulturen / "Fukt" / John Erik Riley. Göteborg.

Maharaj, Sri Nisargadatta 1973 (1991). *I AM THAT*. Bombay: Chetana (P) Ltd.

Matthis, Iréne (red) 1989. *Fyra röster om Jacques Lacan* (Iréne Matthis, Jane Gallop, Lars Gustavsson, Sven Haugsgjerd). *Subjekt, begär, etik...* Stockholm: Natur och Kultur.

Övrigt:

Privatseans ledd av medium Birgitta Tholander, Stockholm.